

Ἡ ὁμαδοσυνεργατικὴ μορφὴ διδασκαλίας στὸ μάθημα τῶν Ἱεροσκευτικῶν

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ε. ΜΠΙΤΣΑΚΗ*

Εἰσαγωγή

Τὰ τελευταῖα χρόνια δίνεται ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν ἀνάγκη καλλιέργειας τῆς κριτικῆς ἰκανότητος καὶ τῆς δημιουργικῆς σκέψης τῶν μαθητῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ τῆς προσαρμογῆς τους στὰ διαρκῶς ἐξελισσόμενα ἐργασιακὰ περιβάλλοντα καὶ στὶς μεταβαλλόμενες κοινωνικὲς συνθῆκες¹. Παράλληλα τονίζεται ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν συνολικὴ ἔνεργοποίηση τῶν μαθητῶν καὶ τὴ βιωματικὴ ἐμπλοκὴ τους στὴν μαθησιακὴ διαδικασίαν². Τὸ Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν (ΠΣ) τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσης (Νέο Σχολεῖο) φιλοδοξεῖ νὰ καταστήσει τὰ σχολεῖα ζωντανοὺς ὀργανισμοὺς μάθησης, σὲ ἐγκυριακὰ περιβάλλοντα καὶ σὲ δημιουργικὲς κοινότητες ἐκπαιδευτικῶν-μαθητῶν καὶ γονέων. Ἀνάμεσα στοὺς γενικότερους στόχους τοῦ ΠΣ περιλαμβάνεται ἡ μύηση σὲ ἐρευνητικὲς διαδικασίες καὶ διεργασίες, καθὼς καὶ ἡ ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία τῶν μαθητῶν³. Αὐτὸ σημαίνει πὼς τὰ περιεχόμενα τῶν μαθημάτων ὀργανώνονται –μεταξὺ ἄλλων– γύρω ἀπὸ θέματα ποὺ σχετίζονται μὲ τίς ἀνάγκες καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μαθητῶν⁴. Οἱ μαθητὲς ἐμπλέκονται σὲ διεργασίες ὅπως εἶναι ἡ συμμετοχὴ

---

* Ὁ Ἀντώνιος Ε. Μπιτσακὴς εἶναι Σχολικὸς Σύμβουλος Θεολόγων καὶ διδασκὼν στὸ Ἑλληνικὸ Ἄνοικτὸ Πανεπιστήμιον.

1. Βλ. Ε. ΜΑΚΡΗ - ΜΠΟΤΣΑΡΗ, «Διαθεματικὸ Ἐνιαῖο Πρόγραμμα Σπουδῶν καὶ Ἀναλυτικὰ Προγράμματα Σπουδῶν», Ὑ.Π.Ε.Π.Θ. - Π.Ι., *Ἐπιμόρφωση Στελεχῶν τῆς Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης καὶ Ἐκπαιδευτικῶν στὸ Δ.Ε.Π.Π.Σ., τὰ Α.Π.Σ. καὶ τὸ Νέο Διδακτικὸ Ὑλικὸ τοῦ Γυμνασίου*, Ἀθήνα 2006, σ. 7.

2. Ὑ.Π.Ε.Π.Θ. - Π.Ι., *Διαθεματικὸ Ἐνιαῖο Πλαῖσιον Προγράμματος Σπουδῶν (Δ.Ε.Π.Π.Σ) καὶ Ἀναλυτικὰ Προγράμματα Σπουδῶν (Α.Π.Σ.), Ὑποχρεωτικῆς Ἐκπαίδευσης*, Ἀθήνα 2002, σ. 3.

3. Ὑ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. - Π.Ι., *Μεῖζον Πρόγραμμα Ἐπιμόρφωσης, Βασικὸ ἐπιμορφωτικὸ ὕλικόν, τ. Α'*: Γενικὸ Μέρος, Μάιος 2011, σ. 13,15-16.

4. Ὑ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. - Π.Ι., *Νέο Σχολεῖο, Ὁδηγὸς Ἐκπαιδευτικοῦ, Ἱεροσκευτικὰ Δημοτικοῦ-Γυμνασίου*, Ἀθήνα 2011, σ. 37-38.

τους σέ συζητήσεις και σέ διαβουλεύσεις, διοργανώσεις και άλλες ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες. Οί διεργασίες αυτές επιτρέπουν στους μαθητές να δράσουν υπεύθυνα, κριτικά και δημιουργικά⁵. Προτείνονται νέες διδακτικές προσεγγίσεις όπως είναι τὰ μοντέλα συνεργατικής μάθησης (cooperative learning) ή οί συμμετοχικές μορφές διδασκαλίας (διερευνητικές, ομαδοσυνεργατικές, μέθοδος Project).

Ἡ πρόταση γιά ομαδοσυνεργατικές προσεγγίσεις ἐξελίχθηκε στή σημερινή της μορφή μέσα ἀπό τή σύνθεση πολλῶν και διαφορετικῶν θεωρητικῶν σχολῶν και συντελέστηκε γιά πολλούς λόγους, ἀνάμεσα στους ὁποίους κοινωνικοί, ψυχολογικοί και παιδαγωγικοί⁵.

Οί μορφές αυτές διδασκαλίας ἀνάγουν τήν ἀρχή τους στο κίνημα τῆς Νέας Ἀγωγῆς και στήν ἄποψη τοῦ Ἀμερικανοῦ παιδαγωγοῦ J. Dewey σύμφωνα με τήν ὁποία «ἡ ἐκπαίδευση μιᾶς δημοκρατικῆς κοινωνίας ἔχει ὡς βασικό σκοπό τήν προετοιμασία δημοκρατικῶν πολιτῶν και πρέπει νά διδάσκει ἄμεσα στους μαθητές τίς δημοκρατικές διαδικασίες»⁶. Ἐπίσης στόν κοινωνικό κονστρουκτιβισμό τοῦ Vygotsky και στήν ἄποψή του ὅτι ἡ κοινωνική ἀλληλοεπικοινωνία γεννᾶ τήν γνωστική ἐξέλιξη, ἀφοῦ συναντᾶ τήν ἰκανότητα τοῦ ἀτόμου νά ἐπιλύει προβλήματα κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση ἐνηλίκων ἢ μέσα ἀπό τή συνεργασία με συνομηλίκους και μάλιστα ἰκανότερους⁷.

Ἡ σύγχρονη παιδαγωγική δέν εἶναι «παιδοκεντρική» οὔτε «δασκαλοκεντρική» ὅπως παλαιότερα, ἀλλά «συμμετοχική» και συνεργατική. Οί μαθητές δέν εἶναι παθητικοί δέκτες τῶν παιδευτικῶν παρεμβάσεων τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἀλλά συμμετέχουν ἐνεργᾶ στήν ἀγωγή και στή λήψη κάθε ἀπόφασης πού ἀφορᾶ τὸ σύνολο τῆς σχολικῆς ζωῆς. Οί ρόλοι τῶν συντελεστῶν τῆς παιδευ-

5. Βλ. ἀναλυτικά, Η. ΜΑΤΣΑΓΟΥΡΑ, *Ὁμαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα ³2004, σ. 19-33.

6. ΤΡΙΑΝΟΥ Θ., *Μεθοδολογία τῆς σύγχρονης διδασκαλίας*, τόμ. Β', Ἀθήνα ²2000, σ. 41.

7. Βλ. VYGOTSKY L., *Mind in society*, Harvard University Press, 1978, σ. 86. Ἡ ἐποικοδομητική διδακτική προσέγγιση στηρίζεται στή θεωρία τῆς ἐποικοδόμησης τῆς γνώσης ἢ τοῦ κονστρουκτιβισμοῦ (constructivism). Σύμφωνα με τή θεωρία αὐτή, ἡ μάθηση θεωρεῖται προσωπική ὑπόθεση τοῦ ἀτόμου και οἰκοδομεῖται ἀπό αὐτό μέσα ἀπό τήν ἀλληλεπίδραση τῆς ἀρχικῆς του γνώσης με τή νέα ἐπιθυμητή γνώση. Ἀποδίδει ἰδιαίτερη σημασία στή συμμετοχή τοῦ μαθητῆ στή μαθησιακή διαδικασία, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ἀπό ἰδιαίτερα ἐνεργὸ ρόλο στήν οἰκοδόμηση τῆς γνώσης, ἐνῶ ὁ δάσκαλος ἔχει συμβουλευτικό - ὑποστηρικτικό ρόλο. Θεωρεῖ ὅτι ἡ διδασκαλία εἶναι ἐνεργητική και οί μαθητές μαθαίνουν μέσω τῆς ἐξερεύνησης και τῶν ἐμπειριῶν.

τικής διαδικασίας, του παιδιού και του παιδαγωγού, θεωρούνται ισότιμοι. Στη σχέση αυτή θεμελιώνεται ή όλη ψυχοδυναμική της σχολικής τάξης⁸.

Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι, οί συνεργατικές μορφές διδασκαλίας καταργούν την αυταρχικότητα του εκπαιδευτικού και εγκαθιστούν μία διαλεκτική σχέση μεταξύ δασκάλου και μαθητή, ενώ παράλληλα επιδιώκεται και αντικαθίσταται ο διαμαθητικός ανταγωνισμός με τη συνεργασία.

α) Ή ομαδοσυνεργατική μορφή διδασκαλίας

Ή ομαδοσυνεργατική διδασκαλία αποτελεί τον άκρογωνιαίο λίθο των συνεργατικών μορφών διδασκαλίας και μάθησης. Είναι εφαρμόσιμη σε όλες τις σχετικές βαθμίδες και στα περισσότερα μαθήματα. Οί μαθητές χωρίζονται σε μικρές ομάδες και συνεργάζονται μεταξύ τους για την πραγματοποίηση κοινών διδακτικών στόχων. Ή μορφή αυτή διδασκαλίας θεωρείται τὸ κατάλληλο λειτουργικό πλαίσιο για τὴν ανάπτυξη ικανοτήτων μάθησης και κοινωνικών δεξιοτήτων⁹. Ή κατά ομάδες διδασκαλία –με διάφορες μορφές– στοχεύει σε ένα γνήσιο «έκδημοκρατισμό και έξανθρωπισμό τῆς διδασκαλίας»¹⁰. Ή ομαδοσυνεργατική προσέγγιση υλοποιείται μέσα από τὴν κινητοποίηση μαθητικών μικροομάδων για τὴ διεξαγωγή μέρους ἢ ὅλων τῶν διδακτικῶν και τῶν μαθησιακῶν δραστηριοτήτων μέσα στα πλαίσια συνεργατικῶν σχέσεων. «Ἀπώτερος σκοπὸς τῶν συνεργαζόμενων μαθητῶν εἶναι νὰ προωθήσουν τὴν ἀτομική τους μάθηση, καθὼς ἐπίσης νὰ συμβάλλουν και στὴ μάθηση τῶν ὑπόλοιπων μελῶν τῆς ομάδας τους»¹¹.

Τὸ βασικότερο χαρακτηριστικό τῆς συνεργατικῆς μάθησης εἶναι ἡ δημιουργική συνεργασία μεταξύ τῶν μελῶν τῆς ομάδας. Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ περάσουμε τοὺς μαθητές μας ἀπὸ τὴ ἑξατομικευμένη ἐργασία στὴ συνεργατική μά-

8. Βλ. ΚΡΟΥΣΤΑΛΑΚΗ Γ., *Διαπαιδαγώγηση, πορεία ζωῆς*, Ἀθήνα *2006, σ. 188.

9. Βλ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ Δ., «Ἐναλλακτικές Μορφές, Τεχνικές και μέθοδοι Διδασκαλίας και Μάθησης», Ὑ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. - Π.Ι., *Μεῖζον Πρόγραμμα Ἐπιμόρφωσης, Βασικό ἐπιμορφωτικό ὑλικό*, τ. Α΄: Γενικό Μέρος, Μάιος 2011, σ. 31.

10. MEYER E., *Ὀμαδική διδασκαλία. Θεμελίωση και παραδείγματα*. Μτφ. Λ. Κουτσούκη, ἐκδ. οἶκος Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 1.

11. ΜΑΤΣΑΓΓΟΥΡΑ Η., *Ὀμαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα *2004, σ. 15-16.

θηση, πρέπει νὰ διασφαλίσουμε συνοχή καὶ ἀλληλεξάρτηση μεταξύ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδας ἔτσι ὥστε νὰ ἐπικοινωνοῦν δημιουργικὰ καὶ νὰ συνεργάζονται¹².

Οἱ μαθητὲς ποὺ ἐργάζονται σὲ μικρὲς ὁμάδες ἀποκτοῦν περισσότερο θάρρος ὁμιλίας, ἐκφράζουν πιὸ εὐκόλα τὴ γνώμη καὶ τὶς ἀπορίες τους, γνωρίζουν ἀπὸ κοντὰ τὸν τρόπο σκέψης τῶν ἄλλων παιδιῶν τῆς ὁμάδας, συνηθίζουν νὰ ἀκοῦν καὶ νὰ σέβονται τὴ σκέψη τῶν ἄλλων, μαθαίνουν νὰ συνδιαλέγονται μὲ εὐπρέπεια καὶ ἤθος καὶ νὰ πλουτίζουν τὸν πνευματικὸ τους ὀρίζοντα. Αὐτὴ ἡ διανοητικὴ καὶ κοινωνικὴ ἄσκηση εἶναι ὁ μέγιστος «ψυχοκινητικός» καὶ «γνωστικός» στόχος τῆς ὁμαδοσυνεργατικῆς μεθόδου¹³.

Ἡ ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία προσφέρει ἓνα ἰδανικὸ πλαίσιο γιὰ νὰ μπορέσει τὸ σχολεῖο νὰ διευκολύνει τὴν κοινωνικὴ ἔνταξη ἀτόμων μὲ διαφορετικὴ προέλευση καὶ δυνατότητες ἐνῶ ταυτόχρονα ἀμβλύνει τὶς ἀνταγωνιστικὲς καὶ ἀπορριπτικὲς στάσεις καὶ πρακτικὲς¹⁴. Μέσα ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτικὴ διαδικασία, μέσῳ τῆς ἀλληλεπίδρασης τοῦ μαθητῆ μὲ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ σχολείου (δάσκαλοι καὶ συμμαθητὲς), ἀναπτύσσεται μία μορφὴ ἐπικοινωνίας, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενο καὶ οἱ σχέσεις ἔχουν πολὺ σημαντικὴ ἐπίδραση στὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκπαιδευτικῆς διαδικασίας. Ὅμως τὸ εἶδος τοῦ περιεχομένου καὶ τῶν σχέσεων τῆς ἐπικοινωνίας ἐξαρτῶνται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσης τῆς ὁμάδας.

β) Προϋποθέσεις ἐπιτυχίας τῆς ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας

1. Ὑλικοτεχνικὴ ὑποδομὴ (αἶθουσα κατάλληλα κατασκευασμένη καὶ ἐξοπλισμένη γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ ἐναλλακτικῶν μορφῶν διδασκαλίας).

2. Ἐξειδικευμένες γνώσεις ἐκπ/κῶν-μαθητῶν. (Ὁ ἐκπ/κὸς καὶ οἱ μαθητὲς νὰ ἔχουν ἀποκτήσει ἀνάλογες γνώσεις καὶ ἱκανότητες. Ὁ ἐκπ/κὸς θὰ πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ διασαφηνίζει, νὰ παρακινεῖ, νὰ συμβουλεύει, νὰ συμμετέχει, νὰ διορθώνει μὲ σωστὸ τρόπο καὶ οἱ μαθητὲς νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἀποφασίζουν,

12. Βλ. ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ Μ. - ΘΕΟΦΙΛΙΔΗ Χ., *Διερεύνηση καὶ Συνεργασία γιὰ μίαν ἀποτελεσματικὴ Διδασκαλία*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2002, σ. 83.

13. Βλ. ΠΗΓΙΑΚΗ Π., *Προετοιμασία, Σχεδιασμός καὶ Ἀξιολόγηση τῆς Διδασκαλίας*, ἐκδ. Γρηγόρη, 1999, σ. 128.

14. Βλ. ΜΑΤΣΑΓΓΟΥΡΑ Η., *Στρατηγικὲς Διδασκαλίας*, ἐκδ. Gutenberg, Ἀθήνα 2000, σ. 15.

νά σχολιάζουν, νά συνδέουν, νά συνδιαλέγονται, νά αναλύουν, νά δέχονται κ.ά.).

3. Θέμα και γνωστικό υπόβαθρο μαθητών. (Τò θέμα νά εἶναι ἐπίκαιρο, ἐνδιαφέρον και νά ἀνταποκρίνεται στοῦ γνωστικό τους υπόβαθρο. Πολυσχιδές θέμα με διάφορα ἐπιμέρους στοιχεία).

4. Ἀριθμός μαθητῶν τῆς σχολικῆς τάξης. (Ὁ μικρός ἀριθμός μαθητῶν ἀνά τάξη συμβάλλει στήν εὐκολότερη και ἀποτελεσματικότερη ἐφαρμογή τῆς ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας).

5. Χρονική διάρκεια τῆς σχετικῆς διδασκαλίας ἀπαιτεῖται ἓνα διδακτικό δίωρο).

6. Συλλογική σκέψη ἐκπ/κῶν - μαθητῶν (Ὁ ἐκπ/κός και οἱ μαθητές νά διακατέχονται ἀπό πνεῦμα συνεργασίας, συλλογικότητας και ἀλληλεγγύης, ἀνάπτυξη πρωτοβουλιῶν κ.λπ.)¹⁵.

7. Θετική ἀλληλεξάρτηση μεταξύ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδας (συνοχή, ἀλληλεξάρτηση, ὁμαδικότητα, δίκαιος καταμερισμός ἐργασίας, ἀναγνώριση συμβολῆς τοῦ καθενός, ἀτομική και συλλογική εὐθύνη, ἐπιμερισμός ὑλικῶν και ρόλων).

8. Δυνατότητα ἄμεσης προσωπικῆς ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδας.

(Παροχή ἱκανῆς και ἀποτελεσματικῆς ἀλληλοβοήθειας, προσφορά πληροφοριῶν, προτάσεων, τρόπος λύσης προβλημάτων, ἀνάπτυξη συζητήσεων, ἀνταλλαγή πληροφοριῶν και ὑλικού, παροχή ἀμοιβαίας ἀνατροφοδότησης, ἀμφισβήτηση και ἔλεγχος τῶν διαδικασιῶν σκέψης και συμπερασμάτων, θετική στήριξη τῶν προσπαθειῶν τῶν συνεργατῶν τους).

9. Συνεχῆς ἐξάσκηση σέ δεξιότητες διαπροσωπικῆς ἐπικοινωνίας και συλλογικῆς ἐργασίας (αὐτοπειθαρχία, ὑπευθυνότητα, εὐγένεια, ἀνεκτικότητα στίς διαφορές, ἐλεύθερη ἔκφραση, ἐνσυναίσθηση, ἀλληλεγγύη κ.λπ.).

10. Πλουραλισμός στήν σύνθεση τῆς ὁμάδας (στήν ὁμάδα νά μετέχουν μαθητές με διαφορετικότητα χαρακτηριστικά ὡς πρὸς τὸ φύλο, τὴν κοινωνική συμπεριφορά, τὸ στυλ μάθησης).

11. Ἀποκέντρωση ἐξουσίας. (Οἱ ἐξουσίες και οἱ ἀρμοδιότητες τῶν δασκάλων μεταφέρονται στίς ὁμάδες τῶν μαθητῶν ὅπου τὰ προβλήματα ἀντιμετωπίζονται συνεργατικά).

15. Βλ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ Δ., ὀ.π., σ. 32.

12. Ἀνάληψη ρόλων τῶν μελῶν τῆς ομάδας πού προκύπτουν ἔπειτα ἀπὸ διαπραγμάτευση καὶ συμφωνία¹⁶.

Τὰ μέλη τῆς ομάδας ἀναλαμβάνουν ἐναλλακτικὰ τοὺς ἐξῆς ρόλους:

- α) Συντονιστής: Διευθύνει τὴν συζήτηση, ἀνακεφαλαιώνει τὰ συμπεράσματα, φροντίζει ὅλα τὰ μέλη νὰ συμμετάσχουν στὴ διαδικασία.
- β) Φροντιστής: (Ἀνατίθεται σὲ καλὸ μαθητὴ). Ἀναλαμβάνει νὰ ἐξηγήσει καὶ νὰ βοηθήσει τοὺς ἀδύνατους στὸ ἔργο τους. Ἐὰν χρειαστεῖ ζητάει βοήθεια ἀπὸ τὶς διπλανὲς ομάδες ἢ τὸν δάσκαλο.
- γ) Γραμματέας - ἀναγνώστης: Διαβάζει τὰ κείμενα τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν ὁδηγιῶν καὶ γράφει τὴν κοινὴ ἐργασία τῆς ομάδας, ἢ ὅποια εἶναι προῖον κοινῆς προσπάθειας ὅλων τῶν μελῶν.
- δ) Ἐμπνευστής: Ἐπαινεῖ τὴν προσπάθεια, τὶς ιδέες, τὴν πρωτοτυπία καὶ γενικὰ τὴ συμβολὴ τῶν μελῶν στὸ κοινὸ ἔργο τῆς ομάδας.
- ε) Ὑπεύθυνος ἐργασίας: Διανέμει τὸ ὕλικό, ἐλέγχει ἂν ὅλοι κατανοοῦν τί πρέπει νὰ κάνουν, ὑπενθυμίζει τὰ βήματα πού πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν.
- στ) Παρατηρητής: Καταγράφει τὸ εἶδος καὶ τὴ συχνότητα συμμετοχῆς κάθε μέλους.

Ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ συγκεράσει δύο ρόλους σὲ ἓνα (π.χ. συντονιστής καὶ ὑπεύθυνος ἐργασίας ἢ ἀντίθετα νὰ ἀναλύσει ἓναν ρόλο σὲ δύο π.χ. τὸν γραμματέα καὶ τὸν ἀναγνώστη¹⁷).

Κριτήρια γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῶν ομάδων μπορεῖ νὰ εἶναι:

- α) Ἡ ἀπόδοση (σχηματίζονται ομάδες μὲ κριτήριον τὴν ἀπόδοση τῶν μελῶν).
- β) Οἱ κοινωνικὲς σχέσεις (οἱ διαπροσωπικὲς σχέσεις καὶ οἱ προτιμήσεις τῶν μελῶν ἐξακριβώνονται μὲ τὸ κατάλληλο ἐρωτηματολόγιο, τὸ «κοινωνιομετρικὸ τέστ» καὶ καταγράφονται στὸ «κοινωνιόγραμμα»¹⁸).
- γ) Τὰ ἐνδιαφέροντα (σχηματισμὸς ομάδων μὲ βάση τὰ ἐνδιαφέροντά τους).

16. Βλ. ΜΑΤΣΑΓΟΥΡΑ Η., *Στρατηγικὲς διδασκαλίας Β'*, σ. 515-17, ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Ὁμαδοσυνεργατικὴ*, σ. 71-95.

17. ΜΑΤΣΑΓΟΥΡΑ Η., *Ὁμαδοσυνεργατικὴ*, σ. 77-78.

18. Βλ. ΜΑΤΣΑΓΟΥΡΑ Η., *Ὁμαδοσυνεργατικὴ*, σ. 89-91. Γιὰ τὴ μέθοδο τῆς κοινωνιομετρίας βλ. ἐπίσης ΚΟΓΚΟΥΛΗ Ι., *Ἡ σχολικὴ τάξη ὡς κοινωνικὴ ομάδα καὶ ἡ ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία καὶ μάθηση*, ἐκδ. οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη ἀ.έ., Θεσσαλονίκη ²2004, σ. 50-55, ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ *Εἰσαγωγή στὴν Παιδαγωγικὴ*, ἐκδ. οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη ⁵2005, σ. 188-192.

δ) Ἡ κλήρωση¹⁹.

Ἀπὸ ὅλους σχεδὸν τοὺς θεωρητικοὺς καὶ ἐρευνητὲς τοῦ ὁμαδοσυνεργατικοῦ κινήματος συνίσταται ἡ δημιουργία ἀνομοιογενῶν ὁμάδων, ποὺ στὴν περὶπτωση τῶν τετραμελῶν ὁμάδων ἀποτελοῦνται συνήθως ἀπὸ ἓνα καλὸ, δύο μέτριους καὶ ἓναν ἀδύνατο μαθητὴ²⁰.

3) Φάσεις διδασκαλίας

Πρώτη Φάση: Σχηματισμὸς τῶν ὁμάδων καὶ ἀνάληψη ἔργου

Οἱ μαθητὲς ποὺ ἔχουν κλειστὸ χαρακτῆρα κάθονται σὲ σχῆμα Π ἢ V. Στὴ φάση αὕτη γίνονται ὁ καθορισμὸς τοῦ θέματος, ὁ χωρισμὸς τῶν μαθητῶν σὲ ἐπιμέρους ὁμάδες, ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐργασίας τῶν ἐπιμέρους ὁμάδων, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν δύο ἐπόμενων φάσεων καὶ δίνονται οἱ γενικὲς ὁδηγίες γιὰ τὸν τρόπο ἐργασίας τῶν ὁμάδων. Νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ ἐπιμέρους ὁμάδες μποροῦν εἴτε νὰ ἐπεξεργάζονται στὸ ἴδιο θέμα εἴτε νὰ δουλεύουν ἓνα διαφορετικὸ θέμα ἢ κάθε μία.

Δεύτερη φάση: Ὁμαδοσυνεργατικὴ ἐπεξεργασία

Ἡ δευτέρα φάση ἔχει ἀνοιχτὸ χαρακτῆρα, ἀνατρέπεται ἡ προηγούμενη διάταξη τῶν θρανίων καὶ οἱ μαθητὲς ἐργάζονται στὶς ὁμάδες τους.

Περιλαμβάνει:

- Τὴν κατανομὴ τῶν ρόλων τοῦ συντονιστῆ, τοῦ γραμματέα κ.λπ. καὶ τὸν ἐπιμερισμὸ τῆς ἐργασίας.
- Τὴν ἐπεξεργασία τοῦ θέματος καὶ τὴν διατύπωση μὲ σαφήνεια, ἀκρίβεια καὶ πληρότητα τῶν προσωρινῶν συμπερασμάτων κάθε ὁμάδας, ὡς προῖόν συνεργασίας, διαλόγου καὶ συμφωνίας τῶν μελῶν τῆς ὁμάδας.
- Τὴ σύνθεση τῶν ἐπιμέρους ἐργασιῶν σὲ ἐνιαία ἐργασία τὴν ὁποία θὰ πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἀναπτύξουν ἐνώπιον τῆς τάξης ὅλα τὰ μέλη τῆς ὁμάδας.

19. Βλ. ΚΟΓΚΟΥΛΗ Ι., *Ἡ σχολικὴ τάξη ὡς κοινωνικὴ ὁμάδα καὶ ἡ ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία καὶ μάθηση*, σ. 207. Βλ. ἐπίσης, ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Σχολικὴ Θεραπευτικὴ Ἀγωγή*, ἐκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 216-218. ΤΡΙΛΙΑΝΟΥ Θ., ὁ.π., σ. 58-63. ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ Μ. - ΘΕΟΦΙΛΙΔΗ Χ., ὁ.π., σ. 100-102. Ε. Α. ΝΗΜΑ - ΚΑΨΑΛΗ Α., *Σύγχρονη Διδακτικὴ*, ἐκδ. Πανεπιστημίου Μακεδονίας 2002, σ. 129-130.

20. Βλ. ΜΑΤΣΑΙΤΟΥΡΑ Η., ὁ.π., σ. 89.

Τρίτη φάση: Παρουσίαση ὁμαδικῶν ἐργασιῶν στὴν τάξη.

Κατὰ τὴν τρίτη φάση πού ἔχει κλειστό χαρακτήρα, οἱ μαθητὲς ἐπιστρέφουν στὴν ἀρχικὴ διάταξη τὴν ὁποία εἶχαν στὴν αἴθουσα καὶ παρουσιάζουν ἐνώπιον τῆς τάξης τὴν κοινὴ τους ἐργασία. Ἄν ὅλες οἱ ὁμάδες ἔχουν τὸ ἴδιο ἔργο γίνεται σύγκριση τῶν ἀπαντήσεων κάθε ὁμάδας στὰ ἴδια ἐρωτήματα ἢ ἂν ἔχουν διαφορετικὰ θέματα, ἐπιχειρεῖται ἡ σύνθεση τῶν ἐπιμέρους θεμάτων. Τὰ ἀποτελέσματα ἂν χρειαστεῖ ἀναγράφονται στὸν πίνακα. Σὲ κάθε περίπτωση οἱ μαθητὲς ἀπὸ τὶς ἄλλες ὁμάδες ὑποβάλλουν ἐρωτήσεις, ζητοῦν διευκρινήσεις προβάλλουν ἀντιρρήσεις καὶ γενικὰ γίνεται συζήτηση τῶν ἀποτελεσμάτων.

Ὁ δάσκαλος διευκολύνει τὴ συζήτηση καὶ κυρίως κλείνει τὴ συζήτηση μὲ τὴ συστηματοποίηση καὶ σύνοψη τῶν συμπερασμάτων τους.

Τέταρτη φάση: Ἀξιολόγηση

Ἡ ἀξιολόγηση περιλαμβάνει διαδικασίες αὐτοαξιολόγησης καὶ ἑτεροαξιολόγησης τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων στοὺς τομεῖς.

α) τῆς ἀκαδημαϊκῆς γνώσης.

β) τῆς συνεργατικότητας καὶ τῆς λειτουργικότητας πού ἐπέδειξε ἡ ὁμάδα²¹.

4) Ὁ ρόλος τοῦ δασκάλου

Στὴν ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία ὁ ρόλος τῶν δασκάλων, ἡ ἀποκέντρωση τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐθυνῶν ἀλλάζει ριζικά. Ἡ ὁμάδα ὡς σύνολο ἢ συγκεκριμένα μέλη ἀναλαμβάνουν τὸ ρόλο τῆς καθοδήγησης, τῆς βοήθειας, τῆς ἐπανατροφοδότησης καὶ τῆς ἐπίλυσης προβλημάτων.

Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ὁ δάσκαλος χάνει κάθε ἐξουσία ἢ ὅτι καθίσταται περιττός. Ὁ δάσκαλος καὶ ἐξουσία κατέχει καὶ σημαντικὸ ρόλο διαδραματίζει στὴν ὅλη διδασκαλία ἀφοῦ εἶναι ἐκεῖνος πού ἀποφασίζει τὴ σύνθεση τῆς ὁμάδας, τὸ ἀντικείμενο διδασκαλίας, τὸ σχῆμα τῆς ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας πού θὰ ἐφαρμοστεῖ καὶ θὰ παρέχει ἀνατροφοδότηση καὶ ἄμεση ἢ ἔμμεση βοήθεια ὅταν ἡ ὁμάδα περιέλθει σὲ ἀδιέξοδο. Κυρίως ὅμως ἐκπαιδεύει τοὺς μαθητὲς στὶς συνεργατικὲς διαδικασίες.

21. Βλ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ Η., ὅ.π., σ. 32, ΜΑΤΣΑΓΤΟΥΡΑ Η., ὅ.π., σ. 147-157, Βλ. καὶ σ. 107-109 (Τεχνικὲς ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς αὐτοαξιολόγησης καὶ σελ. 79 «Κλεῖδα καταγραφῆς τῶν δραστηριοτήτων», ΚΟΓΚΟΥΛΗ Ι., ὅ.π., σ. 217-219. Βλ. ἐπίσης ΤΡΙΑΝΑΝΟΥ Θ., ὅ.π., σ. 66-67, ΚΟΡΕ Ε., *Θέματα Διδακτικῆς Μεθοδολογίας*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2010, σ. 154-159.

Ἐπιπλέον ἀναλαμβάνει καὶ τοὺς ἑξῆς ρόλους:

1. Προκαταρκτικὴ ἐνημέρωση τῆς τάξης

Ὁ δάσκαλος πρέπει μὲ σαφήνεια καὶ συντομία νὰ ἐξηγήσει καὶ νὰ συναποφασίσει μὲ τοὺς μαθητὲς του ποιοὺ εἶναι τὸ ἔργο τῶν ομάδων, μὲ ποιά διαδικασία καὶ μέσα σὲ ποιά χρονικὰ ὅρια θὰ πρέπει νὰ ὀλοκληρωθεῖ. Ἡ προφορικὴ ἐνημέρωση περιλαμβάνει ἐπίσης τὶς ὁδηγίες γιὰ τὰ φύλλα ἐργασίας πού θὰ δοθοῦν στὶς ομάδες.

Ἐπισημαίνεται ὅτι οἱ μαθητὲς θὰ πρέπει νὰ γνωρίζουν ἐκ τῶν προτέρων τὸν τρόπο ἐργασίας τῆς ομαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας. Ἡ ἐνημέρωση αὐτὴ θὰ γίνεῖ ἢ σὲ εἰδικὴ προηγούμενη ὥρα ἢ σὲ μέρος τῆς διδακτικῆς ὥρας καὶ ἡ ομαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία νὰ περιοριστεῖ στὸ ὑπόλοιπο τῆς ὥρας. Πάντως ἡ διδασκαλία τῶν στοιχείων τῆς διδασκαλίας δὲν πρέπει νὰ γίνεῖ βεβιασμένα κατὰ τὴν ἐνημέρωση.

2. Ὁργάνωση μαθητικοῦ δυναμικοῦ καὶ παροχὴ διδακτικοῦ ὕλικου

Γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ λειτουργία τῆς ομάδας χρειάζεται καλὴ ὀργάνωση καὶ ἀλληλεξάρτηση τῶν μελῶν της, καθὼς καὶ παροχὴ κατάλληλου διδακτικοῦ ὕλικου. Ὁ δάσκαλος θὰ κληθεῖ νὰ ἀποφασίσει ἐκ τῶν προτέρων τὸ βαθμὸ καθοδήγησης καὶ τὶς κατάλληλες ὁδηγίες πρὸς τὶς ομάδες ἢ τὶς ὑποομάδες.

3. Καθοδήγηση καὶ ἀνατροφοδότηση τῶν ομάδων

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐργασίας τῶν ομάδων κυκλοφορεῖ ἀνάμεσά τους καὶ παρακολουθεῖ τὸν τρόπο καὶ τὸ βαθμὸ συνεργασίας τοῦ μελῶν τους. Ἀναγνωρίζει δημόσια καὶ ἐπαινεῖ ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὶς ομάδες πού δείχνουν ομαδοσυνεργατικὴ συμπεριφορά. Παρεμβαίνει μόνο ὅταν εἶναι ἀπαραίτητο. Ὁ δάσκαλος δὲν εἶναι ἐπιτηρητής, ἀλλὰ λειτουργεῖ ὡς παράγοντας στήριξης καὶ καθοδήγησης. Ὁ ρόλος του δηλ. εἶναι μεσολαβητικὸς στὴν αὐτόνομη μάθηση, συνεργατικὸς, συμβουλευτικὸς καὶ καθοδηγητικὸς.

4. Συντονισμὸς ομαδικῶν ἀνακοινώσεων

Στὴν φάση αὐτὴ ὁ δάσκαλος:

- α) λειτουργεῖ ὡς συντονιστὴς καὶ φροντιστὴς νὰ ἀκουστοῦν ὅλες οἱ ομάδες, ὅλες οἱ ἀπόψεις καὶ νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ θέμα.
- β) κάνει συστηματικὴ ἀνακεφαλαίωση τοῦ θέματος τῆς μιᾶς ομάδας ἐνώπιόν της ἄλλης ἢ βοηθάει τοὺς μαθητὲς νὰ προβοῦν οἱ ἴδιοι στὴ συστηματοποίησιν τῶν συμπερασμάτων καὶ τὴν συνοπτικὴ ἀνατροφοδότησή τους.

5. Ἀξιολόγηση ἔργου ομάδων

Αὐτοαξιολόγηση καὶ ἑτεροαξιολόγηση βαθμῶν καὶ ομάδων στὶς ἀκαδημαϊκὲς ἐπιδόσεις καὶ στὶς συνεργατικὲς διαδικασίες²².

5) Πλεονεκτήματα καὶ ὀφέλη τῆς ὀμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας

Ἡ ὀμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία πλεονεκτεῖ ἔναντι τῶν παραδοσιακῶν μορφῶν διδασκαλίας γιατί ἐπηρεάζει σημαντικὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν μαθητῶν τόσο στὸ γνωστικὸ ὅσο στὸν κοινωνικὸ καὶ στὸν ψυχολογικὸ τομέα.

Συγκεκριμένα:

Οἱ μαθητές:

- Ἀναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, κάνουν ὑποθέσεις, ἐλέγχουν καὶ ὀργανώνουν τὶς σκέψεις τους καὶ γενικὰ ἐνεργοποιοῦν ποικίλες νοητικὲς λειτουργίες.
- Χρησιμοποιοῦν πολλαπλὲς πηγὲς πληροφόρησης.
- Ἀναπτύσσονται γλωσσικά (ἐκφράζονται, ἀναλύουν, συνθέτουν καὶ παρουσιάζουν).
- Καλλιεργοῦν ἀνώτερες πνευματικὲς λειτουργίες (ἐλέγχουν κριτικά, διευρύνουν πολὺπλευρα, στοχάζονται, κρίνουν καὶ ἐλέγχουν τὴν διαδικασία τῆς ἐργασίας τους)²³.
- Ἀναπτύσσουν μεταγνωστικὲς ἰκανότητες.
- Συνηθίζουν οἱ μαθητὲς στὴν ἔρευνα καὶ στὸν ἐπιστημονικὸ διάλογο.
- Καλλιεργοῦν τόσο τὸν προφορικὸ ὅσο καὶ τὸν γραπτὸ λόγο.
- Ἀναπτύσσουν τὴ δημιουργικὴ σκέψη τοῦ μαθητῆ, τὴν πρωτοτυπία, τὴ φαντασία τους.
- Ἀναπτύσσουν κοινωνικὲς δεξιότητες.
- Κοινωνικοποιοῦνται συμμετέχοντας σὲ δημοκρατικὲς διαδικασίες.
- Συνειδητοποιοῦν τὴν ἀλληλεξάρτηση καὶ τὴ σημασία τῆς συνεργασίας, (ἀνάπτυξη συνεργατικῆς ἰκανότητας, συμμετοχὴ σὲ διεργασία λήψης ἀποφάσεων, ἀνάπτυξη συναισθήματος κοινωνικῆς εὐθύνης).

22. Βλ. ΜΑΤΣΑΓΓΟΥΡΑ Η., ὀ.π., σ. 162-165, Πρβλ. σ. 101.

23. Βλ. ΜΑΤΣΑΓΓΟΥΡΑ Η., ὀ.π., σ. 10.

- Ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὸν ἐγωκεντρικὸ τρόπο σκέψης.
- Ἀποκτοῦν ἀύξημένες δυνατότητες ἐπικοινωνίας καὶ προσωπικῆς ἔκφρασης.
- Ἀναπτύσσουν θετικὰ στοιχεῖα τῆς προσωπικότητάς τους καὶ ἀλλάζουν στάσεις καὶ μορφές συμπεριφορᾶς.
- Καλλιεργοῦν θετικὰ συναισθήματα.
- Ἀποκτοῦν μεγαλύτερη αὐτοπεποίθηση καὶ αὐτοεκτίμηση.
- Ἀποβάλλουν τὸ φόβο τῆς ἀποτυχίας καὶ τὸ ἄγχος.
- Ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν παθητικὴ θέση τοῦ ἀκροατῆ.
- Αὐτενεργοῦν.
- Καλλιεργοῦν τὴν αὐτοεκτίμηση, τὴν αὐτογνωσία, καὶ τὴν αὐτοπεποίθησή τους²⁴.

Παράλληλα:

- Ἐνισχύεται ἡ σχολικὴ πειθαρχία.
- Βελτιώνεται τὸ ψυχολογικὸ κλίμα τῆς τάξης.

6) Μειονεκτήματα τῆς ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας

- Ἀπαιτεῖται περισσότερος διδακτικὸς χρόνος ἀπὸ τὶς ἄλλες διδακτικὲς στρατηγικές.
- Χρειάζεται περισσότερο διδακτικὸ ὕλικὸ γιὰ τὴ διδακτικὴ προσέγγιση.
- Ὑπάρχει ἀύξημένη δυσκολία στὴν ἀξιολόγηση τῶν μαθητῶν.
- Δὲν ὑπάρχει ἡ κατάλληλη ἐκπαίδευση τῶν ἐκ/κῶν ἔτσι ὥστε νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν ἰδιαιτερότητα αὐτῆς τῆς διδασκαλίας.
- Ὑπάρχει δυσκολία συγχρονισμοῦ ὅλων τῶν μαθητῶν τῆς ὁμάδας.

Ἡ σημασία τῆς ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας γιὰ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν εἶναι περισσότερο ἀπὸ ἐμφανές²⁵.

1. Ἡ διαλογικὴ συζήτηση, πὺν ἀποτελεῖ βασικὴ δραστηριότητα τῆς ὁμαδοσυνεργατικῆς μεθόδου, συνιστᾷ τὸ κατάλληλο κλίμα μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο καλλιεργεῖται καὶ ἀναπτύσσεται ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου. Ἡ χριστιανικὴ ἀποκάλυψη, πὺν ἀποτελεῖ τὸν κορμὸ τοῦ περιεχομένου τοῦ μαθήματος δὲν εἶναι θεῖος μονόλογος ἀλλὰ ἕνας ζωντανὸς καὶ πραγματικὸς διάλογος, μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖο

---

24. Βλ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ Δ., ὅ.π., σ. 32, ΜΑΤΣΑΓΟΥΡΑ Η., ὅ.π., σ. 53-60, ΚΟΓΚΟΥΛΗ, ὅ.π., σ. 209-10.

25. Βλ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ Χ., ὅ.π., σ. 222-223.

ἐκδηλώνεται ἡ ἐλεύθερη ἀνταπόκριση καὶ ἡ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου σ' αὐτόν.

2. Οἱ θρησκευτικὲς ἀλήθειες κατανοοῦνται καλύτερα μέσα στὰ πλαίσια τῆς ὀργανωμένης κοινωνικῆς ζωῆς, μέσα στὴν ὁποία τὸ ἄτομο ἔχει τὴ δυνατότητα μιᾶς πραγματικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς ἄλλους. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποκτᾶ ἄμεση ἀντίληψη τῶν ἀληθειῶν αὐτῶν, ὄχι ὡς ἀφρημένων ἐννοιῶν ἀλλὰ ὡς τρόπου ζωῆς.

3. Ἡ ἐλευθερία ὡς προσωπικὴ κατάκτηση καὶ ἡ γνώση τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν ὡς βίωση πνευματικῆς ἐμπειρίας καὶ προσωπικῶν σχέσεων, προϋποθέτουν τὴ δυνατότητα νὰ βρισκεται κανεὶς σὲ προσωπικὲς σχέσεις μὲ τοὺς ἄλλους, χωρὶς βεβαίως νὰ διαγράφεται ἡ ἰδιαιτερότητά του.

4. Συνεπῶς, ἡ ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία βοηθεῖ τοὺς μαθητὲς νὰ φέρουν στὴν ἐπιφάνεια καὶ νὰ ἐκφράσουν τὶς προσωπικὲς τοὺς ἐμπειρίες ἐλευθέρου καὶ εὐλικρινά. Ἔτσι, οἱ ἐμπειρίες τοὺς συνδέονται μὲ τὶς ἔννοιες τῆς θρησκείας, πού φαίνονται ἀφρημένες καὶ ἀποκομμένες ἀπὸ τὴν προσωπικὴ τους ζωὴ. Μὲ τὴ σύσταση αὐτὴ μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ πίστη δὲν εἶναι κάτι πού ἐπιβάλλεται ἀπ' ἔξω, ἀλλὰ ἀποτελεῖ μία πραγματικότητα πού ἀναδύεται ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸ μας κόσμο, ὡς μία ἀπάντηση στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

5. Ἐπιπρόσθετα, τὸ σχολικὸ θρησκευτικὸ μάθημα καλεῖται νὰ διαπραγματευθεῖ διαλογικὰ ζητήματα πού ἀφοροῦν τὴ σχέση τῆς θρησκείας μὲ τὰ σύγχρονα κοινωνικά, ἠθικά καὶ περιβαλλοντικά ζητήματα.

6. Ἡ διαμόρφωση μιᾶς νέας κοινωνικῆς πραγματικότητας μὲ ἔντονα καὶ διαφορετικὰ ἔθνη, πολιτιστικὰ καὶ θρησκευτικὰ στοιχεῖα δημιουργεῖ νέα ἀναγκαιότητα. Στὴν διάσταση αὐτὴ οἱ μαθητὲς εἶναι σημαντικὸ νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν «ἄλλον» ὥστε σὲ ἓνα πλαίσιο ἀλληλοσεβασμοῦ καὶ ἀλληλοαποδοχῆς νὰ συνυπάρξουν ἀρμονικὰ μαζί του²⁶.

7. Ἡ ὁμαδοσυνεργατικὴ μέθοδος διδασκαλίας στὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν μπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποτελέσει μία ἄσκηση ἠθους καὶ ἀρετῆς. Ὁ μαθητὴς μέσα στὴν ὁμάδα καλεῖται νὰ ἀναπτύξει τὸ χαρακτῆρα του, «ἔτσι ὥστε νὰ μὴν πράττει ὅ,τι ἀρέσει καὶ ὠφελεῖ μόνον τὸν ἑαυτό του ἀλλὰ ὅ,τι ὠφελεῖ καὶ τοὺς ἄλλους²⁷, νὰ βοηθᾷ, ἂν εἶναι δυνατὸ τοὺς ἀδύνατους²⁸, νὰ συμπαρίσταται στοὺς

26. Βλ. Δ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ, ὀ.π., σ. 41 καὶ Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. - Π.Ι, Νέο Σχολεῖο, Ὁδηγὸς Ἐκπαιδευτικοῦ, Θρησκευτικὰ Δημοτικοῦ - Γυμνασίου, Ἀθήνα 2011, σ. 110-111.

27. Α΄ Κορ. 10,24: «Μηδεὶς τὰ ἑαυτοῦ ζητεῖτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἐτέρου ἕκαστος».

28. Ρωμ. 15,1.

πάσχοντες²⁹, νὰ εἶναι προῶς καὶ ταπεινόφρων, εἰρηνικός, δίκαιος, ἄγνός στὶς προθέσεις, ἐλεήμων³⁰ πιστός, ἐνάρετος³¹, ἀγαπητικός^{32,33}.

8. Ἡ ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ στὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν σὲ πολλὰ μαθήματα. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε: «Ἡ παραβολὴ τοῦ σπλαχνικοῦ πατέρα» (παραβολὴ τοῦ «ἀσώτου υἱοῦ») καὶ «τοῦ σπλαχνικοῦ Σαμαρείτη» (Δ.Ε. 14 καὶ 15 ἀντίστοιχα τῆς Β΄ Γυμνασίου), «Μέγας Βασίλειος: ἕνας κορυφαῖος Ἱεράρχης» (Γ΄ Γυμνασίου), «Ἄρνηση καὶ ὑποτίμηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς» (εὐθανασία), «Τὸ πρόβλημα τῶν ναρκωτικῶν» (Δ.Ε. 16 καὶ 17 ἀντίστοιχα τῆς Γ΄ Λυκείου. Ἀπὸ τὰ Νέα ΠΣ προτείνονται ὁμαδοσυνεργατικὲς δραστηριότητες σὲ πολλὰς Θ.Ε. ὅπως π.χ. στὴ Θ.Ε. 4 τῆς Α΄ Γυμνασίου «Πῶς παίρνονται οἱ ἀποφάσεις», στὴ Θ.Ε. 1 τῆς Β΄ Γυμνασίου «Μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ εἰκονίσουν τὸν Θεό;» καὶ στὴ Θ.Ε. 2 «Ποίος εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν;», στὴ Θ.Ε. 2 τῆς Γ΄ Γυμνασίου «Τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας στὴ σύγχρονη Εὐρώπη» κ.ἄ.

Στὴ συνέχεια παραθέτουμε ἕνα ἐνδεικτικὸ σχέδιο διάρθρωσης ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας.

7) Σχέδιο διάρθρωσης ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας στὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν

ΤΑΞΗ: Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Δ.Ε.: 14: «Ἡ παραβολὴ τοῦ σπλαχνικοῦ πατέρα (παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ): Ἡ ἀπέραντη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅλους».

Τὸ μάθημα θὰ ὀλοκληρωθεῖ σὲ δύο διδακτικὲς ὥρες σύμφωνα μὲ τὸ ΑΠΣ.

Μέθοδος: Ἀπαγωγικὴ - Ἐρμηνευτικὴ.

Μέσα Διδασκαλία: Διδακτικὸ βιβλίο, κείμενα (Ἰ. Χρυσόστομος, Ν. Καβάσιλας, Ντοστογιέφσκυ, Μ. Μουντές, κ.ἄ.), εἰκαστικὸ ὑλικό (ζωγραφικὰ τῶν Rembrant, Köder, Boradynski κ.ἄ.).

29. Α΄ Κορ. 12,26.

30. Ματθ. 5,3-9.

31. Β΄ Πέτρ. 1,5.

32. Α΄ Κορ. 13,4-10.

33. ΡΕΡΑΚΗ Μ. Η., *Σύγχρονη Διδακτικὴ τῶν Θρησκευτικῶν*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 311-312.

Διδακτικοί Στόχοι:

Οἱ μαθήτριες/ες μελετώντας σφαιρικά τὴν παραβολὴ ἀπὸ τὸ εὐαγγελικὸ κείμενο:

α) Νὰ κατανοήσουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς νοιάστηκε μὲ ξεχωριστὴ συμπάθεια καὶ ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀποπροσανατολισμένους στὴ ζωὴ καὶ γιὰ τοὺς αὐτοδικαιούμενους, καὶ τοὺς κάλεσε γιὰ μεταστροφή φρονήματος καὶ ζωῆς.

β) Νὰ ἐκτιμήσουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ εὐσπλαχνος, πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Δέχεται μὲ ἀγάπη καὶ χαρὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο ποὺ μεταστρέφεται καὶ ποὺ θέλει νὰ κάνει μία νέα ἀρχὴ ζωῆς ἀληθινῆς.

γ) Νὰ προσπαθήσουν νὰ ἀνιχνεύσουν ἐγγύτερα καὶ εὐρύτερα τὸ νέο πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὁ Ἰησοῦς φανέρωσε μὲ αὐτὴ τὴν παραβολή.

Μορφή: Προτεινόμενες μορφές διδασκαλίας (σὲ συνδυασμό) εἶναι:

α) Ἄμεση διδασκαλία - ἀφήγηση γιὰ τὴν ἐξιστόρηση τῆς παραβολῆς.

β) Διάλογος-συζήτηση γιὰ τὴν ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου καὶ τὴ διατύπωση ἀπόψεων τῶν μαθητῶν.

γ) Ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία γιὰ τὴν ἐπεξεργασία σὲ βάθος, τὴν ἀνάλυση καὶ ἐρμηνεία ὅλης τῆς παραβολῆς. Εἰδικότερα δὲ τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, ποὺ σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ὑπερβολικὰ σεβαστό, αὐστηρὸ καὶ τρομερὸ πρόσωπο του στὴ συνείδηση τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὁ Ἰησοῦς προβάλλει τὸ νέο, σπλαχνικὸ καὶ φιλόανθρωπο πρόσωπο τοῦ Θεοῦ τῆς ἀπέραντης ἀγάπης, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς συγγνώμης γιὰ ὅλους.

- ΠΡΩΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΩΡΑ (ἀφήγηση, συζήτηση, διάλογος).

ΦΑΣΕΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**1. ΦΑΣΗ ΑΦΟΡΜΗΣΗΣ**

Στὴ φάση αὐτὴ ἐνεργοποιοῦμε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν μας οἱ ὁποῖοι προετοιμάζονται γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ καινούργιου. Ἀφοῦ τὴν προηγούμενη οἱ μαθητές μας ἔχουν κατανοήσει πλήρως τί εἶναι οἱ παραβολές, προκαλοῦμε τὸ ἐνδιαφέρον τους, μὲ βάση τὸ εἰσαγωγικὸ κείμενο τοῦ σχολικοῦ βιβλίου καὶ τοὺς προβληματισμοὺς ποὺ θέτει. Οἱ ἐρωτήσεις μας πρέπει νὰ εἶναι σύντομες καὶ καίριες ὥστε νὰ χρησιμεύουν στὴν ἐκδίπλωση τῆς νέας γνώσης (π.χ. Γνωρίζετε τί φανέρωσε ὁ Ἰησοῦς γιὰ τὸν Θεό; Γιατί ἡ παραβολὴ αὐτὴ εἶναι καὶ σήμερα ἐπίκαιρη;).

2. ΦΑΣΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ-ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΝΕΟ

Ἡ παρουσίαση ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἀνάγνωση τῆς παραβολῆς ἀπὸ τὸν ἐκπαιδευτικό, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ τὴν ἀναγνώσει μὲ σωστὴ ἀρθρωση, χωρὶς στόμφο, «μετ' ἤθους» τονίζοντας τὰ κατάλληλα σημεῖα γιὰ νὰ ἀναδείξει τὸ νόημα. Μὲ τὴν παραστατικὴ ἀφήγηση τῆς παραβολῆς ποὺ θεωρεῖται μοναδικοῦ μεγαλείου, οἱ μαθητὲς ἐνεργοποιοῦνται συναισθηματικά (αἰσθάνονται ἢ καὶ ἐφράζονται ἀπορία, ὀργή, θαυμασμὸ μέσα ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις, τὶς συγκρούσεις τῶν πρωταγωνιστῶν) καὶ προετοιμάζονται γιὰ τὴ συζήτηση ποὺ θὰ ἀκολουθήσει.

3. ΦΑΣΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ἐδῶ, ἀπὸ τὴ συνολικότητα στὶς ἐρωτήσεις (τοῦ τύπου: Τί αἴσθηση, τί ἐντύπωση σᾶς προκάλεσε ἡ παραβολή; Σᾶς συγκίνησε;) περνᾶμε στὴ μελέτη καὶ στὴν ἐρευνα τῶν ἐπιμέρους, τῶν ὑποενοτήτων, οἱ ὁποῖες ἐξετάζονται μὲ τὴν ὀργανικὴ τους σειρὰ. Κατὰ τὴν ὥρα αὐτὴ -ἐφόσον θὰ ἀκολουθήσει καὶ δευτέρη διδακτικὴ ὥρα- θὰ γίνῃ ἀνάλυση τοῦ κειμένου καὶ θὰ ἀπαντηθοῦν τὰ ἐρωτήματα ποὺ αὐτὸ θέτει.

4. ΦΑΣΗ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Ἡ ἔκφραση εἶναι ἡ τελευταία φάση τῆς διδασκαλίας καὶ σύντομη ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ χρόνου. Ὑπηρετεῖ τὸ «ὄλον», τὴν ἀρχὴ τῆς συνολικότητας. Οἱ μαθητὲς καλοῦνται νὰ ἐκφραστοῦν ἐλεύθερα καὶ νὰ ποῦν τί καινούργιο ἔμαθαν, τί τοὺς ἔκανε ἰδιαίτερη ἐντύπωση, ποῖα σημεῖα παραμένον ἀδιευκρίνιστα, νὰ διατυπώσουν τοὺς προβληματισμοὺς καὶ τὶς ἐνστάσεις τους.

Ὁ ἐκπαιδευτικὸς βέβαια, θὰ ἐπισημάνει στοὺς μαθητὲς ὅτι θὰ ἀκολουθήσει καὶ δευτέρη διδακτικὴ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία θὰ γίνῃ ἐνδελεχὴς ἀνάλυση καὶ ἐρμηνεῖα τῆς παραβολῆς. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τίθενται οἱ βάσεις γιὰ τὴν ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία ποὺ θὰ ἀκολουθήσει. Πάντως, θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι, ὁ ἐκπαιδευτικὸς θὰ πρέπει σὲ προηγούμενο χρόνο νὰ ἔχει μιλήσει καὶ νὰ ἔχει προετοιμάσει τοὺς μαθητὲς του γιὰ ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία, ἔτσι ὥστε αὐτοὶ νὰ γνωρίζουν τί πρέπει νὰ κάνουν στὴν τάξη.

- ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΩΡΑ (ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία).

Α' ΦΑΣΗ: Σχηματισμὸς τῶν ὁμάδων καὶ ἀνάληψη ἔργου

Στὴ φάση αὐτὴ, ὅπως προαναφέραμε, γίνονται ὁ καθορισμὸς τοῦ θέματος, ὁ χωρισμὸς τῶν μαθητῶν σὲ ἐπιμέρους ὁμάδες, ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐργασίας

τῶν ἐπιμέρους ομάδων, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν δύο ἐπόμενων φάσεων καὶ δίνονται οἱ γενικὲς ὁδηγίες γιὰ τὸν τρόπο ἐργασίας τῶν ομάδων. Οἱ μαθητὲς μας γνωρίζουν τὸ θέμα ἀπὸ τὴν προηγούμενη ὥρα καὶ τώρα χρειάζεται μόνο νὰ ξαναδιαβάσουν τὴν παραβολὴ γιὰ νὰ τὴν θυμηθοῦν.

Β΄ ΦΑΣΗ: Ὁμαδοσυνεργατικὴ ἐπεξεργασία

Ἡ δευτέρη φάση ἔχει ἀνοιχτὸ χαρακτῆρα, ἀνατρέπεται ἡ προηγούμενη διάταξη τῶν θρανίων καὶ οἱ μαθητὲς ἐργάζονται στὶς ομάδες τους (ὑποομάδες). Ἡ κάθε ὑποομάδα μὲ βάση τὸ φύλλο ἐργασίας (διαφορετικὸ στὴν περίπτωσή μας) ἐπεξεργάζεται τὸ διδακτικὸ ὕλικὸ πὸν ἔχει ἐτοιμάσει ὁ καθηγητής. Οἱ μαθητὲς συζητώντας χαμηλόφωνα στὴν ομάδα τους, ἐμβαθύνουν, ἐρευνοῦν, ἐπεξεργάζονται, ἐρμηνεύουν καὶ διατυπώνουν ιδέες, ἔννοιες καὶ σκέψεις τὶς ὁποῖες συγκρίνουν καὶ τὶς συνδέουν μεταξύ τους. Ἐπίσης διατυπώνουν μὲ σαφήνεια, ἀκρίβεια καὶ πληρότητα τὰ προσωρινὰ συμπεράσματα κάθε ομάδας, ὡς προϊὸν συνεργασίας, διαλόγου καὶ συμφωνίας τῶν μελῶν τῆς ομάδας.

Γ΄ ΦΑΣΗ: Παρουσίαση τῶν ὁμαδικῶν ἐργασιῶν στὴν ὀλομέλεια τῆς τάξης.

Οἱ μαθητὲς ἐπιστρέφουν στὴν ἀρχικὴ διάταξη τὴν ὁποία εἶχαν στὴν αἴθουσα καὶ παρουσιάζουν ἐνώπιον τῆς τάξης τὴν κοινὴ τους ἐργασία. Στὴ συνέχεια ἐπιχειρεῖται ἡ σύνθεση τῶν ἐπιμέρους θεμάτων. Τὰ ἀποτελέσματα ἂν χρειαστεῖ ἀναγράφονται στὸν πίνακα. Σὲ κάθε περίπτωση οἱ μαθητὲς ἀπὸ τὶς ἄλλες ομάδες ὑποβάλλουν ἐρωτήσεις, ζητοῦν διευκρινήσεις προβάλλουν ἀντιρρήσεις καὶ γενικὰ γίνεται συζήτηση τῶν ἀποτελεσμάτων.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ὁδηγίες πρὸς ὄλους τοὺς μαθητὲς: Ἀφοῦ μελετήσετε προσεκτικὰ τὸ ἔντυπο ὕλικὸ πὸν σᾶς ἔχω δώσει, συζητήστε χαμηλόφωνα στὴν ομάδα σας τὰ παρακάτω θέματα. Στὴ συνέχεια διατυπώστε συνοπτικὰ τὰ συμπεράσματα ἢ καὶ τοὺς προβληματισμούς σας γιὰ νὰ τὰ παρουσιάσετε στὴν ὀλομέλεια τῆς τάξης σας μὲ τὴ μορφή κειμένου.

(Σημείωση: Ἀργότερα τὰ συμπεράσματα μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν καὶ μὲ ἄλλη δραστηριότητα π.χ. ζωγραφικὴ, Power Point, κ.ἄ.)

ΟΜΑΔΑ 1η

ΘΕΜΑ: Ο ΜΙΚΡΟΣ ΓΙΟΣ

1. Γιατί ὁ μικρὸς γιὸς τῆς παραβολῆς μας ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι; Ποιὸ νομίζετε ὅτι ἦταν τὸ λάθος του;

2. Τί τὸν ἔκανε νὰ πάρει τὴν ἀπόφαση νὰ ἐπιστρέψει;
3. Ποιὰ τὰ συναισθήματά του πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφή του;
4. Πῶς κρίνετε τὴ στάση του;

ΟΜΑΔΑ 2η

ΘΕΜΑ: Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΓΙΟΣ

1. Ποιὰ ἦταν ἡ συμπεριφορὰ τοῦ μεγάλου γιοῦ ὅταν ἐπέστρεψε ὁ ἀδελφός του; Τὴν δικαιολογεῖτε; Ναι ἢ ὄχι καὶ γιατί;
2. Ποιό ἦταν τὸ δικό του λάθος;
3. Χαρακτηρίστε τὸν μεγάλο γιό ὅπως μᾶς ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπὸ τὴν παραβολή.
4. Τί δὲν εἶχε καταλάβει γιὰ τὸν πατέρα του; Μὲ ποιούς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ σημερινούς Χριστιανούς μοιάζει;

ΟΜΑΔΑ 3η

ΘΕΜΑ: Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

1. Διαβάστε τὴ σκηνὴ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ μικροῦ γιοῦ (στ. 20-24). Σημειώστε λέξεις καὶ φράσεις ποὺ δείχνουν τὴ συμπεριφορὰ τοῦ πατέρα του. Ἀξιολογεῖστε τὴν καὶ προσπαθεῖστε νὰ τὴν ἐξηγήσετε.
2. Σημειώστε τὰ λόγια τοῦ πατέρα ποὺ δείχνουν τὴ συμπεριφορὰ του πρὸς τὸν μεγαλύτερο γιό. Ἀξιολογεῖστε τὴν.
3. Καταλαβαίνετε γιατί πατέρας εἶναι ὁ ἀληθινὸς πρωταγωνιστὴς τῆς παραβολῆς; Ἐξηγεῖστε το.
4. Ποιὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν παραβολή;

ΟΜΑΔΑ 4η

ΘΕΜΑ: ΓΕΝΙΚΑ Η ΠΑΡΑΒΟΛΗ

1. Ποιὰ ἀπάντηση ἔδωσε ὁ Ἰησοῦς στὴ διαμαρτυρία τῶν Φαρισαίων; Τί τοὺς καλεῖ νὰ πράξουν οἱ ἴδιοι;
2. Πῶς ρυθμιζόταν τὸ μερίδιο τῆς πατρικῆς περιουσίας ποὺ ἀναλογοῦσε σὲ κάθε γιό;
3. Ἡ παραβολὴ αὐτὴ εἶναι γνωστὴ ὡς «παραβολὴ τοῦ σπλαχνικοῦ πατέρα» ἢ «παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ». Ποιὰ ἀπὸ τίς δύο ὀνομασίες θεωρεῖτε ὡς πιὸ εὔστοχη, καὶ γιατί;
4. Δῶστε ἓναν τίτλο στὴν κάθε μία ἀπὸ τίς παρακάτω σκηνές τῆς παραβολῆς:

Λκ. 15, 11-12

Λκ. 15, 13-19

Λκ. 15, 20-24

Λκ. 15, 25-32

ΕΚΦΡΑΣΗ

1. Διαβάστε τὸ Ρωμ. 12,15: «Χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων». Συσχετίστε τὴ φράση τοῦ Ἄπ. Παύλου πρὸς τοὺς Ρωμαίους χριστιανούς μετὰ τὴν προτροπὴ τοῦ πατέρα πρὸς τὸν μεγάλο γιό.

Δ΄ ΦΑΣΗ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ - ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ:

Φύλλο ἐργασίας γιὰ τοὺς μαθητὲς καὶ φύλλο ἀξιολόγησης γιὰ τὴν ὁμάδα³⁴.

Ἐπίλογος

Συνοψίζοντας, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι, σύμφωνα μετὰ μελέτες τῆς κοινωνικῆς ψυχολογίας, ἡ ἀλληλεξάρτηση καὶ ἡ συνεργατικὴ μάθηση στὸ χῶρο τῆς σχολικῆς τάξης, συντελοῦν θετικὰ στὴ μαθησιακὴ διαδικασίᾳ. Ἡ ὁμαδοσυνεργατικὴ μορφή διδασκαλίας συντελεῖ στὴν ἀποτελεσματικότερη μάθηση τοῦ παιδιοῦ στὸ σχολεῖο, καθὼς ἐξασφαλίζει ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ στὸ μάθημα, μεθοδικότητα στὴν ἀνάπτυξη τῆς διαδικασίας μάθησης στὴν ὁμάδα, ἐνεργοποίηση ὅλων τῶν μαθητῶν, συνεξέταση ἑνὸς θέματος καὶ ἀντιπαράθεση ἀπόψεων. Οἱ παράγοντες αὐτοὶ βοηθοῦν τόσο τοὺς ἀδύνατους ὅσο καὶ τοὺς ἄριστους μαθητὲς στὸ νὰ ἐπιτύχουν καλύτερα μαθησιακὰ ἀποτελέσματα καὶ ταχύτερη νοητικὴ ἀνάπτυξη, ἀναπτύσσοντας τὴν κριτικὴ σκέψη, τὶς ἀνώτερες πνευματικὲς δεξιότητες καὶ τὴ μεταγνωστικὴ τους ἰκανότητα, στὸ πλαίσιο τῆς αὐτενεργοῦς συμμετοχῆς. Παράλληλα, ὅπως προαναφέραμε, συμβάλλει στὴν κοινωνικοποίηση καὶ τὴ δημοκρατικὴ ἀγωγή τοῦ μαθητῆ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνεται πραγματικότητα ἡ ἄποψη τοῦ παιδαγωγοῦ J. Dewey, καθὼς ὁ μαθητὴς μαθαίνει νὰ

34. Πρὸβλ. ΚΑΤΩΠΟΔΗ Α., «Γιὰτὶ ὁμαδοσυνεργατικὴ διδασκαλία στὸ μάθημα τῶν Θερησκευτικῶν; (Σχέδιο διάρθρωσης ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας μετὰ θέμα: «Ἡ παραβολὴ τοῦ σπλαχνικοῦ Σαμαρείτη: ὁ πλησίον κι ἐμεῖς», Τάξη Β΄ Γυμνασίου, Δ.Ε. 15)», *Κοινωνία ΝΓ΄* (2010), σ. 245-254.

ἀποδέχεται «τὸν ἄλλον», τὸν «ἕτερον»³⁵, νὰ συνεργάζεται μαζί του γιὰ τὴν ἐπίτευξη ἑνὸς κοινοῦ σκοποῦ, νὰ ξεχωρίζει τὰ ὅρια τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεών του, νὰ οἰκοδομεῖ ἕνα κλίμα συνεργασίας, ἀλληλοβοήθειας, ἐμπιστοσύνης, ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, ἀνεκτικότητας καὶ ἀποδοχῆς. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ πολλὰ ἔχει νὰ προσφέρει καὶ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν.

---

35. Α΄ Κορ. 10,24. 29· 14,17. Φιλ. 2,4. Βλ. σχετικά, ΜΠΙΤΣΑΚΗ Ε. Α., *Ἡ διαπαιδαγώγηση τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο* (διδ. διατρ.), ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2005, σ. 251-252, 269-270, ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ ΣΤ., «Ἡ θεολογία τῆς ἑτερότητας καὶ τὸ θρησκευτικὸ μάθημα στὴν Ἑλλάδα. Διαπολιτισμικὲς δυνατότητες καὶ προοπτικὲς», σὺν συλλογικὸ τόμο: *Πολιτισμὸς καὶ Διαφορετικότητα, ἐμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι*, ἐπιμ. Δημ. Μαγριπλῆς, ἐκδ. Α. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2011, σ. 477-491.